

*Pierre Bourdieu Kavramları Ekseninde Pleasantville Filmi Analizi**

Arş. Gör. Tuğçe CELEP

*İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü, Araştırma Görevlisi, İstanbul, Türkiye*

tugcecelep@aydin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0003-4404-7890>

Öz

Bu makalede 1999 yılı ABD yapımı Pleasantville adlı film özetlenmiş ve analiz edilmiştir. Filmdeki sahneler Pierre Bourdieu sosyolojisindeki “sermaye”, “habitus”, “strateji” kavramları aracılığıyla açıklanmıştır. Amaç, Bourdieu kavramlarıyla ilişkisi içerisinde Pleasantville filminin sosyolojik analizini yapmaktır. Filmdeki siyah beyaz dünya, Bourdieu’nün “habitus” kavramını açıklarken renklenen dünya ise “habitus” kavramını Pleasantville halkı için geçersiz kılmaktadır. Filmde Pleasantville kasabasında yaşayanların davranış biçimlerinin asli sosyalizasyonları ile sınırlı olduğu, yeni kişilerin gelmesiyle tali sosyalizasyon yaşadıkları, bunun sonucunda da değiştikleri görülmüştür. Toplumun değişimi yeniden sosyalizasyonla gerçekleşirken bir “habitus”un dışı başka bir habitusun başlangıcıdır. Bu sebeple toplumlarda köklü değişimler gözlenmezken, değişimler ancak birer uyarlanma olabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Habitus, Pierre Bourdieu, Pleasantville, Toplumsallaşma, Tâli sosyalizasyon.*

* Geliş Tarihi / Received: 14.10.2021 - Kabul Tarihi / Accepted: 18.11.2021

DOI: 10.17932/IAU.AIT.2015.012/ait_v07i2007

Analysis of the Movie Pleasantville with Pierre Bourdieu Concepts

Abstract

In this article, the 1999 US movie Pleasantville is summarized and analysed. The scenes in the movie are explained through the concepts of “capital”, “habitus”, and “strategy” in Pierre Bourdieu’s sociology. The aim is to make a sociological analysis of the movie Pleasantville in relation to Bourdieu’s concepts. While the black and white world in the film explains Bourdieu’s “habitus” concept, the coloured world invalidates the concept of “habitus” invalid for the people of Pleasantville. In the movie, it is seen that the behaviour of people living in the town of Pleasantville is limited to their primary socialization, they experience secondary socialization upon the arrival of new people, and as a result, they change. While the change in the society takes place with re-socialization, the outside of a habitus becomes the beginning of another habitus. For this reason, while radical changes in societies are not observed, the changes can only be adaptations.

Keywords: *Habitus, Pierre Bourdieu, Pleasantville, Socialization, Secondary socialization.*

Giriş

Bu metinde 1999 yılı ABD yapımı *Pleasantville* adlı fantastik film Bourdieu sosyolojisindeki temel kavramlar ekseninde analiz edilmiştir. Filmdeki sahneler Pierre Bourdieu sosyolojisindeki “sermaye”, “habitus”, “strateji” kavramları aracılığıyla içerik analizi yöntemi ile açıklanmıştır. Amaç, filmde Pleasantville kasabasında yaşanan değişimi sosyolojik açıdan incelemektir. Filmdeki siyah beyaz dünya, Bourdieu’nün “habitus” kavramına karşılık gelirken, renklenen dünya “habitus” kavramını Pleasantville halkı için geçersiz kılmaktadır. Filmde Pleasantville kasabasında yaşayanların davranış biçimlerinin “asli sosyalizasyon”ları ile sınırlı olduğu, yeni kişilerin gelmesiyle “tali sosyalizasyon” yaşadıkları, bunun sonucunda da değiştikleri görülmüştür. Yeni öğrenimler ve sosyalizasyon süreçleri kasabada yaşayanlar için değişimi gerçekleştirmiştir. Toplumun değişimi, yeniden sosyalizasyonla gerçekleşirken bir “habitus”un dışı başka bir “habitus”un başlangıcıdır. Kişiler içselleştirilen toplumsal yatkınlıklarından, erdeme dönüşmüş zorunluluklarından, yeni öğrenimler aracılığıyla sıyrılırsalar dahi bu ancak başka bir toplumsal zorunluluk hâresinin içerisinde mümkün olabilmektedir. Bu sebeple toplumlarda köklü değişimler gözlenmezken, değişimler ancak birer uyarlanma olabilmektedir.

“Asli sosyalizasyon” süreci ile içine doğulan toplumun kurallarına olduğu haliyle uyulmaktadır. Bu kuralları öğrenme ve olduğu gibi alma süreci aile ve okul gibi ilk öğrenimlerle gerçekleşir. Kişi, “asli sosyalizasyon”da, gerçekliği olduğu gibi alırken ötekinin rolünün içselleştirildiği “tali sosyalizasyon”la birlikte yeni bir sosyalizasyon süreci ve yeni öğrenimler gerçekleşir. Yeni sosyalizasyon süreciyle birlikte değişim gerçekleşmekte ve “asli sosyalizasyon”la içselleştirilen toplumsal yatkınlıklar değişim geçirmektedir. Böylelikle var olan “habitus”un dışına çıkılarak var olan farklı bir “habitus”a dâhil olmaya zemin oluşturulur. Yeni öğrenim ve sosyalizasyon süreçleri “habitus” kavramını bütünüyle silmediği gibi var olan farklı bir “habitus”a dâhil olunmasına neden olmaktadır. Bu da belirli bir toplumsal üst-yapı olmadan var olunamayacağını ve değişimlerin yalnızca belirli zorunlu toplumsal zihniyet kalıpları içerisinde gerçekleşebileceğini gösterir niteliktedir.

Pleasantville Film Özeti

Pleasantville her şeyin siyah beyaz olduğu, kendi halinde küçük bir kasabadır. Bu kasaba zaman bulunmamaktadır. Yaşlanma, büyüme,

cinsellik, zararlı alışkanlıklar, yangın, bilim, sanat yoktur. Kitapların içi boştur; renkler, yağmur, tuvalet, sorgulama yoktur. Kasaba, aynı davranış ve cümlelerin tekrarından ibaret izole bir yerdir. Pleasantville’de ana caddenin sonu aslında sadece başlangıcıdır. Bu kasabada yenilmek, rekabet, küresel ısınma ve işsizlik bulunmamaktadır. Bir aksilik olmamakta her şey olması gerektiği gibi devam etmektedir. Hiçbir şey beklenti dışında gerçekleşmez. Adeta bir senaryo vardır ve onun dışına çıkılamamaktadır. Bu senaryo, görünmeyen bir kurallar bütünüdür, beklenendir. Pleasantville olağan dışının bulunmadığı tekdüze bir yerdir ve yalnızca bir televizyon dizisidir. Fakat doksanlı yılların Amerika’sında yaşayan David ve Jennifer’in bir kumanda kavgası sonucu Pleasantville isimli kasabaya ışınlanması sonucu kasabanın kaderi değişmiştir. David ve Jennifer annesi ve babası boşanmış iki kardeştir. David boş zamanlarında *Pleasantville* adlı televizyon dizisini izleyen nispeten sosyal bir gençtir. Jennifer ise okulun popüler kızıdır. Bir Cuma akşamı Pleasantville turnuvası gerçekleşecektir, David her bölümü defalarca kez izlediği için bu turnuvaya katılmak, kazanmak ve ödül olan 1000 doları almak istemektedir. Cuma akşamı kız kardeşi Jennifer ise erkek arkadaşını MTV ödü törenini izlemek için çağırmıştır. Akşam olduğunda iki kardeş arasında kumanda kavgası çıkar ve kumanda parçalanır. Bu sırada esrarengiz bir televizyon tamircisi gelir ve onlara yeni bir kumanda verir. Bu yeni kumanda Jennifer ve David’in televizyon dizisi olan Pleasantville kasabasına ışınlanmalarına yol açar. Bir anda David Pleasantville’deki Bud’a, Jennifer’sa Pleasantville’deki Mary Sue’ya dönüşür. Her şey, kendileri de dâhil olmak üzere siyah beyazdır. Giysileri dizideki Mary Sue ve Bud’ın giysileridir. Anne babaları dizideki Mary Sue ve Bud’ın anne ve babalarıdır. David dizinin her bölümünü bildiği için kendisinin de Jennifer’ın da insanların konuşmalarına / davranışlarına nasıl karşılık vermeleri gerektiğini -senaryoya uygun nasıl davranılacağını- bilmektedir. Bud -yani David- senaryoya uygun davranmaya çalışsa da Mary Sue -yani Jennifer- Pleasantville’de senaryonun dışına çıkan davranışlar sergilemektedir. Bu senaryo dışı -kural dışı- davranışlar sonucunda da Pleasantville’in siyah beyaz hayatı yavaş yavaş renklenmiştir.

Bourdieu Kavramları Ekseninde Pleasantville Film Analizi

Bourdieu’ye göre toplumsal dayanışma, kural ve düzenlemelerden çok duyguya ve şerefe dayanan bir toplumsal düzendedir. Toplumsal düzenleme ve buyruklar bireylerin bilincinde mevcuttur (Swartz, 2018). Filmde, Pleasantville isimli siyah beyaz kasabada yazılı bir anayasa/kanunname bulunmadığı halde kasaba halkı sanki görünmeyen bir kurallar bütünü

varmışçasına buna uyararak hareket etmektedirler. Bu düzeni anlamak adına Bourdieu'nün "habitus" kavramından yararlanabiliriz. Swartz'ın "kültürel bilinçdışı" ile işaret ettiği habitus, dışsal yapıların içselleştirildiği ilk sosyalleşme deneyimlerinin ürünüdür. Bu ilk sosyalleşme deneyimleri ile neyin olanaklı neyin olanaksız olduğunu gösteren içselleştirilmiş yatkinlikler gelişir. Habitus, bulunulan koşullarla uyum içinde olan eylemleri yeniden üretir. Habitus, "erdeme dönüşmüş zorunluluk"tur, bu zorunluluklar bilinçte içselleştirdiğimiz yatkinliklerdir (Swartz, 2018). Pleasantville siyah beyaz haliyle dışsal yapıların içselleştirildiği ilk sosyalleşme deneyimlerinin yaşandığı bunun sonucunda Pleasantville halkı için neyin olanaklı neyin olanaksız olduğunu sınırlarının çizildiği ve içselleştirilmiş yatkinliklerin olduğu bunlar haricinde bulunan hiçbir şeyin bilinmediği ve hatta düşünülmediği, sorgulanmadığı bir kasabadır. Pleasantville kasabasının dışında ne olduğu bilinmez, Pleasantville sınırının dışı yalnızca başlangıcıdır. Bu sınırların (olanaklı ve olanaksızın sınırları/Pleasantville sınırları) dışına çıkılmadan ilk sosyalleşmedeki pratikler/eylemler aynen tekrarlanmıştır. Bu yeniden üretilen eylemler erdeme dönüşmüş zorunluluktur yani "habitus"tur. Erdeme dönüşmüş zorunlulukların yani habitusun dışında neler yapılabileceği dahi bilinmemektedir. Değnilmesi gereken birinci nokta ilk sosyalleşmenin çocukluğun ilk yılları olarak algılanabileceğidir. Fakat film (Pleasantville) siyah beyaz haliyle çocuğun, büyümenin, yaşlanmanın, zamanın olmadığı tamamen izole bir kasabadır. Değnilmesi gereken ikinci bir nokta ise "Pleasantville sınırının dışı yalnızca başlangıcıdır" önermesidir, filmde Mary Sue'nun yani Jennifer'ın öğretmene ana caddenin sonunda ne olduğunu sorması üzerine öğretmenin "Ana caddenin sonu aslında başlangıcıdır" cevabı verdiği görülmektedir. Bourdieu'nün habitus kavramında da görülen benzer bir durumdur: Habitusun dışı farklı bir habitusun başlangıcıdır; bu farklı habitus da yeni yapısal koşullara uyarlanmanın ürünüdür. Bir birey ya da grubun, habitus sebebiyle olanaklı görünenin dışında bir istekduymasının nedeni, habitusun yeni yapısal koşullara uyarlanmasıdır, ilk sosyalleşmedeki formasyonunun eksik veya hatalı olması değil (Swartz, 2018).

Habitus her yeni durumla uyarlanma süreci geçirir; uyarlanma ilksel yatkinlikleri temelden değiştirmeyip yalnızca şekillendirir (Swartz, 2018). Bu şekillendirmeye örnek olması açısından filmde yaşanan bir sahneye gidilebilir: Bud -David- işe geç kaldığında Bill Johnson ne yapacağını bilemez ve o gelene kadar tezgâhı silinmekten aşınıncaya kadar silmeye devam eder. Bunun üzerine Bud "bundan sonra ben geç kalsam da gelmemiş

de olsam sen patatesleri pişirebilirsin” der. Bu, yatkınlıkların temelden değişmeyip şekillenmesine örnek teşkil eder. Filmdeki bu sahne aynı zamanda Bourdieu’nün “strateji” kavramıyla da benzerlik göstermektedir. Bourdieu, en ritüelleşmiş davranışların dahi stratejilere imkân verdiğini ve bunun sebebinin aktörlerin “stratejik doğaçlamacıların” zamanla oynama olanağı olduğunu vurgular (Swartz, 2018). Bud (David) bu sahnede engele karşı strateji geliştirmiş ve ilksel yatkınlığın yeni bir durumla karşılaştığında şekillenip uyarlanmasını sağlamıştır. Bununla ilgili olarak filmde bir örnek daha verilebilir. Bud’ın babasının Pleasantville’de Big Bob’ dansonraki en erdeme dönüşmüş zorunluluklara(habitus) uyan kişi olmasına rağmen eve gidip “ben geldim hayatım” dediğinde karısını bulamayınca arkadaşlarına koşmuş ve oluşan bu engele karşı bir strateji arayışına girmiştir. Bu iki örnekte önemli olan nokta “zaman” meselesidir. Bourdieu kuralın yerine stratejinin konmasıyla zamanın yeniden devreye sokulduğunu vurgular (Swartz, 2018). Pleasantville siyah beyaz haliyle zamanın, yaşlanmanın, çocukluğun olmadığı bir yerdir; insanlar belirli kalıp davranışlarla yaşar; tarihi yoktur; ezeli yoktur; yalnızca bir kalıp davranış senaryosu vardır ve buna uyulur. Sıra dışı hiçbir şey gözlenmez; her şey beklenen gibidir; kurala/senaryoya uygundur. Bu yüzden siyah beyaz haliyle Pleasantville halkının eylemleri hakikat dışıdır. Bundandır ki filmdeki nesnelere renklenmeye başladığında Betty Parker’ın bir arkadaşı renklenmiş arabanın “yeşil”inden “gerçek yeşil” olarak söz etmiştir. Zaten bu renklenmenin sebebi de zamanın, değişimin, yeniliğin, gerçekliğin devreye girmesidir. Filmde dikkat çeken önemli ve zaman hususuyla ilgili olan bir kısımda ilk renklenmiş nesnelere birinin saat oluşudur.

Bourdieu’ye göre failler, hayallerini kendilerine, habituslarına, içselleştirdikleri toplumsal yatkınlıklara uygun olup olmama işaretlerine göre şekillendirirler (Swartz, 2018). Habitus, bireysel olanın toplumsal olduğunu ortaya koyar; o, toplumsallaşmış bir özneliktir (Bourdieu, 2014). Filmde Bill Johnson tüm yıl içinde yalnızca Noel haftası her gün tekrarladığı eylemlerin dışında olan bir şey yapmaktadır: Noel haftası her sene farklı bir resim çizip dükkânın dışına asmaktadır. Ve sırf bu “aynı” farklılık için tüm yıl bir haftayı beklemektedir. Bill Johnson filmde artık farklı bir şeyler yapmak istediğini söylerken dahi ulaşılabilir olan kısıtlılıklar temelinde istemektedir. Bu sahne olanaklı olan ile olmayanın bilinip; umudun olanakla bir görülmesinin de bir tezahürüdür.

Habitus, aynı sınıftan insanlarda ortak olan ilk sosyalleşme deneyimleri barındırdığından benzersiz bir bütünleştirme sağlar. Habitus sınıfsal

durumların ürünüdür. Habitus, insana hangi sınıfa, hangi tabakaya ait olduğunu hissettirir. Geleneksel toplumlarda habitus, çok daha geniş ölçekte geçerli olup bütün bir toplumsal kültürü yeniden üretir (Swartz, 2018). Toplumsal bütünleşme “organik”e göre “mekanik”te, “cemiyet”e göre “cemaatte”, çağdaşa göre gelenekselde daha yoğundur. Pleasantville adlı siyah-beyaz kasaba farklılaşmamış geleneksel bir toplumu temsil eder; en başından beri ortak olan ilk deneyimlerin hâkimiyetinde olan Pleasantville halkı benzersiz bir bütünleşme içindedir. Ta ki dışa/dış etkiye kapalı Pleasantville’e 90’lı yılların David ve Jennifer’ı ışınlanıp onlara sorgulamayı, Pleasantville’in bir dışı olduğunu öğretilene dek. Cinsellik, bilim, sanat gibi unsurlar Pleasantville adlı kasabada öğrenilip yayıldıkça siyah beyaz olan kasaba insanları ve nesnelere yavaş yavaş renk almaya başlar. Renklenen kişiler bu değişime, keşfe, devrime ayak uyduranlardır. Değişime ayak uydurmayan siyah beyaz kalan kişiler renklilere karşı eylemlere, protestolara başlarlar. Pleasantville’de renkliler ve siyah beyazlar olmak üzere iki karşıt sınıf oluşur. Artık Pleasantville’de renklilerin habitusu farklı, siyah beyazların habitusu farklıdır. Bu renklilik ve renksizlik hali kişilere toplumsal konumunu göstermektedir. Siyah beyaz olan muhafazakâr ya da renkli olan bir devrimci olunabilir.

Bourdieu’ye göre insan eylemleri, uyaranlara o anda verilen karşılıklar toplamı değildir. Tepki; etki ve tepki arasındaki bağıntının tarihiyle yüküldür (Bourdieu, 2014). Pleasantville başlangıçta uyaranlara anında verilen belirli karşılıklardan ibarettir. Her şey ezbere ve sanki bir senaryoya uygun şekilde ilerler. Bunun sebebi uyaranın dahi olanaklar içerisinde uyarıda bulunmasıdır. Filmde olanakların dışına çıkılmaya başlanınca uyarıda bulunan kişilerin de tepkileri aldıkları uyarıya göre farklılaşmaya başlamıştır. Filmde değişimlerin, cinselliğin keşfi, bilimin keşfi, sanatın keşfi sırasıyla gitmesi manidardır. İnsanlık tarihine bir gönderme gibidir. Filmin ana fikri gerçek duygularımızla, bilimle, sanatla özgürce yaşanmasıdır; “Erdeme dönüşmüş zorunluluklar” sonucu oluşan pratiklerle değil.

Filmde siyah beyaz Pleasantville kasabasında yaşayanlar suda yaşadığı için suyu göremeyen balık gibidir. Burada balığın davranışlarını belirleyen, zorunluluklarının içselleştirilerek yeniden üretilmesini sağlayan bir üst yapıdır. Bu üst yapı -balığın göremediği su- “habitus”tur.

Sonuç Yerine: Pleasantville, İkincil Toplumsallaşma ve Değişim

Toplumsallaşma, toplumun normlarının gözetiminde, kişinin nasıl tutum

geliştirmesi gerektiğinin öğretildiği ve kişinin içerisinde bulunduğu toplumun beklentilerine uygun davranışlar göstermesi sürecidir (Coştu, 2009).

Toplumsallaşmanın ilk öğrenildiği yer ailedir. “Sosyal ben” ve sosyal varlık ailede kazanılır. Önce ailenin sonra toplumun aşılacak istediği yaşam tarzı, dil, din bu kurumlar aracılığıyla ilk toplumsallaşma deneyiminden itibaren öğrenilir. Durkheim’a göre sosyal varlık, kişinin eğitim aracılığıyla yaratılan ikinci tabiatıdır. Sosyal varlık; bağlı bulunulan mesleği, milleti, grubu açıklayan alışkanlıklar, duygular ve fikirlere. Bu alışkanlıklar, hisler, fikirler, her tür topluluk inancı sosyal varlığın unsurlarıdır. Durkheim bu unsurların her bireyde yeniden yaratılmasını eğitimin görevi olarak görmüştür. Eğitim, yetişmiş neslin yetişmemiş nesle etkisiyle gerçekleşir. Eğitimin konusu yetişmemiş neslin toplumun kendisinden istediği, beklediği fikri, ahlaki, bedeni halleri anlamasını sağlamaktır. Eğitim aracılığıyla genç nesil toplumsallaştırılır (Durkheim, Fauconnet, 1950). İlk sosyalleşme deneyimi, sosyalizasyon süreci öncelikle ailede sonrasında ise okul tarafından aşılacak eğilimlerle gelişir. Bu eğilimler, içinde bulunulan toplumun kültürünü yansıtır. Toplum kültürünü yansıtan bu eğilimler ise ailedeki ve okuldaki eğitim sonucu gerçekleşir. Bourdieu’nün kavramsallaştırdığı “kültürel sermaye”nin elde edilebilmesi de habitusun yarattığı ve doğuştan getirilen, aile ve okul tarafından aşılacak eğilimlerle ortaya çıkan davranışlar sonucudur (Palabıyık, 2011). Aileler, kendi öğrendiklerini çocuklarına aktararak sistemin yeniden üretilmesini ve kültürel sermayenin nesilden nesle aktarımını sağlarlar (Crossley, 2001, s. 87’den akt. Baran, 2013).

Mead’in “sosyal ben” ve “genelleştirilmiş öteki” kavramları toplumsallaşma konusunda önemlidir. “Sosyal ben” diğer insanların bireyden nasıl davranmasını beklediğinin farkında olması ile oluşarak eyleme yön verir. Mead’e göre kültür, özel toplumsal roller için uygun davranış biçimleri önerir fakat bireyin eylemini önceden belirlemez çünkü içinde bulunulan durumlar öncekilerle birebir aynı olmamaktadır. Toplumsal roller etkileşimle değişmektedir. Mead, çocuğun olgunlaşmasındaki son aşamanın (birlikte oyun aşaması), bireyin bütün toplumun tutumunu temsil eden “genelleştirilmiş öteki”nin rolünü aldığı ortaya çıktığını ileri sürer. Bu genelleştirilmiş öteki için aile, eğitim, sendika gibi gruplar örnek gösterilir. Genelleştirilmiş öteki, toplumsal grubun tutumlarının içselleştirilmesini ifade eder (Suğur, 2013). Dilin gelişim sürecinde çocuğa aktarılan ilk gerçeklik tanımını sağlayan ailesel ilişkiler yoluyla birincil

toplumsallaşma, başkalarıyla olan ilişkisi içinde çocukta ‘ben’ (self) kavramını geliştirir. Dil yetisi geliştikçe çocuk, oyun oynama ve diğer aktiviteler yoluyla genelleştirilmiş diğerinin rolünü benimsemeyi öğrenir. Bu rol içsel olarak kavramsallaştırıldığında, birincil toplumsallaşma son bularak ikincil toplumsallaşma süreci başlar (Hamilton, 1998). Berger ve Luckmann ise toplumsallaşmayı ikiye ayırır: 1. Asli Sosyalizasyon. 2. Tali Sosyalizasyon. Asli sosyalizasyonda bireyin yapması ya da yapmaması gereken kurallar birey doğmadan bulunmaktadır. Birey burada gerçekliği olduğu gibi alır. Tali sosyalizasyon ise, role-özgü bilgilerin, dolaylı ya da dolaysız işbölümü temelli rollerin edinildiği süreçtir (Berger ve Luckmann, 2008, 202’den akt. Yücedağ, 2016).

Özetle toplumsallaşma bireyin öncelikle ailede sonrasında ise okulda aldığı eğitim aracılığıyla bulunduğu toplumun kültürünün, ideolojisinin aşılması sürecidir. Bu süreçte Durkheim’a göre “sosyal varlık” Mead’e göre “sosyal ben” oluşur. Toplumsallaşma sonucu kazanılan bu sosyal varlık ise kişiye bulunduğu toplumun kültürünün aktarılmasını sağlar; bu aktarım sonucunda oluşan yatkınlıklar; erdeme dönüşmüş zorunluluklar da Bourdieu’nün “habitus” kavramına karşılık gelmektedir. Bourdieu’nün “kültürel sermaye” kavramı ise ailedeki ve okuldaki eğitimin kişiye aşılma ve bunun sonucunda yaptığı davranışlardan doğar. Toplumsallaşma genel anlamda eğitim sonucu sosyal varlığın kazanılması sürecidir. Bu sürecin sonunda kişide temel ve zor değişen yargılar, eğilimler oluşur. Bu yargı ve eğilimler kişinin zihniyet dünyasını yansıtır. Kişinin zihniyet dünyasının Bourdieu’nün tabiriyle “habitus”unun değişebilmesi için ikincil bir toplumsallaşma yaşaması gerekmektedir. Mead’in kavramsallaştırmasıyla genelleştirilmiş ötekinin içselleştirildiği noktada ikincil toplumsallaşma süreci başlar. İkincil toplumsallaşma veya tali sosyalizasyon, değişebilmenin, var olan farklı bir habitusa geçişin yoludur. Mead’e göre birey toplumsallaşırken kendine özgü bir benlik geliştirmekte, aynı zamanda toplum yeniden üretilmektedir (Gecas, 2000’den akt. Coştu, 2009). Kişilere aktarılan kültürle, eğitim sonucu oluşan sosyalizasyon süreciyle toplum da yeniden üretilir. Ne zaman ki ikincil toplumsallaşma/tali sosyalizasyon gerçekleşir o durumda habitus dönüştürülür. Habitusun dışına çıkılamaz ancak habitus dönüştürülebilir. Çünkü habitusun dışı farklı bir habitusun başlangıcıdır. Bu farklı habitus da yeni yapısal koşullara uyarlanmanın ürünüdür. Bu uyarlanma ile “yeni” toplum yeniden üretilir.

Nietzsche’ye göre eğitim, “terbiye olmakla, emir altına girmekle, itaat etmekle ve dahası hizmetkârlıkla başlar ve bunu hedefler.” (Nietzsche,

1991). Eğitim sonucu gerçekleşen toplumsallaşma aile, okul vb. gibi kurumların toplumun beklentisi yönündeki eğilimleri aşılır. Toplumun aşıladığı kültürün her halükarda yeniden üretilmesi, habitusun dışının başka bir habitusun başlangıcı olması toplum normlarına daima uyulması gerektiğini vurgularken bunu yeniden üretir.

Durkheim'ın dediği gibi dünya bize gösterildiği ölçüde var olmaktadır. Gerçeklik, insanların onun hakkındaki bilgileri kadar değişkendir. Söz konusu gerçeklik hakkında bize açıklama getirecek bilgimiz yoksa “gerçeklik” de yoktur (McCharty, 2002). İlk toplumsallaşmada/asli sosyalizasyonda edinilmeyen bilgiler ikinci toplumsallaşmada edinilir ve böylelikle kişinin zihnindeki toplumsal şema değişebilir. Pleasantville kasabasında görülen de budur. Doksanlardan iki insanın siyah-beyaz kasabaya gidip doksanların bilgilerini oradaki insanlara aktarması yeni bir öğrenim süreci yaratmış, bu sürecin sonunda da kişilerin yeni bilgilerle gördükleri gerçekleri yorumlama şekillerinin, erdeme dönüştürdükleri zorunluluklarının, habituslarının değişmesine yol açmıştır.

Filmde başlangıçta en uyum sağlayanlardan biri gibi görünse de; hatta istediği hayat Pleasantville kasabasındaki hayatmış gibi davransa da Bud yani David siyah-beyaz halkın renklenmesi ve toplumsal değişimin yaşanması sürecinde en etkili kişi olmuştur. Filmde toplumsal değişimin yaşanabilmesinde etkili olan unsur “eğitim”dir. Bilim, sanat, cinsellik fark etmeksizin toplumun bilmediği konuları öğrenmesi sonucu değişim başlar. David ve Jennifer doksanlı yılların ABD kültürünü, yaşam tarzını ve ideolojisini ellili yılların Pleasantville kasabasına aktararak büyük bir değişime sebep olmuşlardır.

Bu da var olan ilk sosyalizasyon süreci sonrası gerçekleşen değişimin, eğitim aracılığıyla oluşan yeni bir sosyalizasyon süreci sonucu etkin kılınabileceğini göstermektedir.

Filmde toplum tarafından kadına atfedilen görevler/roller eleştirilmiştir. Bunu Bud'ın babasının eve gelip “Hayatım ben geldim” dediğinde eşini evde bulamaması sonucu arkadaşlarının yanına gidip bunu anlatması diğer taraftan arkadaşlarından birinin eşinin ütü güümleğinin üzerinde unutmasını büyük bir sorun gibi anlatması filmdeki siyah- beyaz toplumda kadının rolünün yemek, temizlik ve ütü yapmak gibi görevlerden oluştuğunun göstergesidir. Mahkeme sahnesinde Bud, babasına annesini kastederek “Onu özlediğini biliyorum; belki özlediğin sadece yemek ve temizlik değildir” demiştir. Duvar boyama suçundan yargılanan Bud'ın

mahkeme sahnesinde Büyük Bob'a "Herkes renkli olmaya başladı çok yakında kadınlar çalışmaya başlayacak ve erkekler evde kalıp yemek yapacak" repliği üzerine Büyük Bob'ın öfkelenip "Bu asla olmayacak" cevabını vermesi de bu konuda önemlidir. Son siyah-beyaz olan Bob'ın da bu öfke sonucu renklenmesi, hislerin değişimdeki rolünü gösterirken aynı zamanda kadına atfedilen geleneksel toplumsal rollerin filmde eleştirildiğinin önemli göstergeleri olmuştur. Bu, toplumun gelenekselden moderne geçişinde yaşanan toplumsal cinsiyet rolleri değişimini yansıtır. Modern toplumun kadına atfettiği -geleneksel toplumdaki- yeni rollerin erkeklik krizine yol açtığı yansıtılarak bunun eleştirisi yapılmıştır.

Duvar boyama suçundan mahkeme öncesi hapiste tutulan Bud ve babası arasında geçen diyalog toplumsal alışkanlıkların değiştikten sonra geriye dönüşün zor olacağını göstermektedir. Bud'ın Babası: "N'oldu böyle bir an her şey yolundaydı ama birden... Yanlış giden ne?" Bud: "Hiçbir şey yanlış gitmedi insanlar değişti" BB: "Eskiye dönebilirler mi? B:"Bilemiyorum sanırım bu daha zor" BB: "Bu adil değil bi' şeylere alışıyorsun ve sonra..." Yeni öğrenimler ve tâli sosyalizasyon süreçleriyle değişim gerçekleşir. Öğrenilenlerin unutulması ve yaşanan değişim sonrası geriye dönülmesi mümkün olmamaktadır.

Bud'ın Pleasantville'den gerçek hayatına dönüşüyle başlangıçta Pleasantville'deki o tekdüze, sıradan ama mutlu bir yaşam olduğunu düşündüğü kasabaya imrenen David'in aslında olmasını istediği hayatın bu olmadığını, gerçek ve güzel olanın yaşamın renkleri -yani benliği oluşturan bizi biz yapan hisler, sanat, cinsellik, bilim- olduğunu replikleriyle yansıtmıştır. Film, siyah-beyazken değişimle renklenmiş kişi, mekân ve nesne sahneleriyle muhafazakâr toplumların bir eleştirisidir. Bu eleştiriye göre toplumlar dışı, değişime, modernleşmeye ve farklılıklara açık olmalıdır.

Pleasantville kasabasında yaşayanların davranış biçimlerinin asli sosyalizasyonlarıyla sınırlı olduğu, yeni kişilerin gelmesiyle tali sosyalizasyon yaşadıkları, bunun sonucunda da değiştikleri görülmüştür. Günümüzde bu değişim yalnızca yeni kişilerin somut olarak topluma girerek yeni bir şeyler öğretmesi sonucu değil medya aracılığıyla da yaşanabilmektedir. Aile ve okul dışında medya da eğitimi sağlayan unsurlardan olup değişime sebep olmaktadır. Toplumların değişimi eğitim aracılığıyla yeniden sosyalizasyon yoluyla gerçekleşirken bir "habitus"un dışı başka bir habitusun başlangıcı olmaktadır. Toplumlarda köklü

değişimler gözlenemezken değişimler ancak aynı kabın içinde gerçekleşen birer uyarlanma olabilmektedir.

Kaynakça

Bourdieu, P. (2014). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, İletişim Yayınları.

Coştu, Y. (2009). *Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme*.

Swartz, D. (2018). *Kültür ve İktidar Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi*, İletişim Yayınları.

Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine, *1. Liberal Düşünce Dergisi*, (62), 1-21.

Hamilton, P. (1998). Bilgi Sosyolojisine Fenomenolojik Sosyolojik Yaklaşımlar. *Sosyoloji Dergisi*, (6) , 0-0. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/40977/495012>

McCharty, E. D. (2002). *Bilgi Kültürü*, Chiviyazilari Yayınevi.

Yücedağ, İ. (2016). “Habitus”tan “Mutatlaştırma”ya Toplumsalın İnşası. *Habitus Toplumbilim Dergisi*, (1), 137-160.

Durkheim, E., Fauconnet, F. (1950). *Terbiye ve Sosyoloji*, Çev: İ. Memduh Seydol, SinanMatbaası ve Neşriyat Evi.

Suğur, S. (2013). *Modern Sosyoloji Tarihi*, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2304.

Baran, A. G. (2013). *Pratik, kültür, sermaye, habitus ve alan teorileriyle Pierre Bourdieu sosyolojisi*. https://www.academia.edu/2200040/Pratik_K%C3%BCl%C3%BCr_Sermaye_Habitus_ve_Alan_Teorileriyle_Pierre_Bourdieu_Sosyolojisi

Suğur, S., Görgün-Baran, A. (2013). *Sosyolojide Yakın Dönem Gelişmeler*, 1-21.

Nietzsche, F. (1991). *Gelecekteki Felsefe*, İmge Yayınları.

Web Kaynakları

Bourdieu, P. (2021) SEL Yayıncılık, <https://www.selyayincilik.com/yazar/pierre-bourdieu-448> Erişim Tarihi: 14.10.2021.